

Franckesche Stiftungen zu Halle

**Ioannis Meisneri, S.S. Theol. Doct. Te Prof. Pvbl. In
Academia Vitembergensi Theologia Natvralis**

**Meisner, Johann
Vitembergae, MDCCVI.**

VD18 90851714

Quaest. II. De Cognitione Dei Naturali.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

[urn:nbn:de:gbv:ha33-1-219527](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:ha33-1-219527)

factam esse rem maximi ordinis & rationis, nec alium, quam summum, potuisse summi operis, aut alium, quam pulchrum, pulcherrimi parentem esse. Omnes philosophorum scholæ, quæ divinius aliquid sapuerunt, nihil esse, quod tam arguat, & factum esse a Deo mundum, & ejus cura administrari, consensu unico affirmant, quam aspectum ipsum mundi totius, considerationemque decoris ejus atque ordinis, Plato, Stoici, Cicero, Plutarchus, & Aristotelis hac de re argumentum refertur a Cicerone, 2 de Natura Deorum. Profecto, si quis istorum omnium, quæ in coelo, aëre, terra, mari, ac universo orbe, sunt, nullum agnoscit auctorem, jure, eum perinde insanire, dicemus, ac si, projectis in medium infinitis liberis, existere possent, putet, integros, ut ille dicebat, Ennii annales.

QUÆST. II

DE COGNITIONE DEI NATVRALI.

I

Postquam satis hæcenus de Prima Quæstione a nobis actum est, ostensumque, dari utique aliquam Dei Notitiam Naturalem, eamque tam Insitam, quam Acquisitam, simul etiam breviter ad argumenta, quæ contra afferri solent, responsum, restat nunc, ut ad reliquas etiam accedamus, &, *Quid ac Qualis illa Dei ac reliquorum principiorum naturalium notitia sit,*

fit, porro quoque consideremus. Et primo quidem de priori agemus, post ad alteram, eamque ultimam tandem, deveniemus.

II. Quemadmodum vero de Quæstione, *An detur Notitia Dei Naturalis?* magna controversia jam olim exstitit; ita major adhuc est de ejusdem Notitiæ *Essentia & Quidditate*, imo, illa ex hac potissimum exorta est. Dum enim tam vehementer inter se digladiantur, & alii quidem, ipsam hominis facultatem *κρίνεται*, alii species intellectuales, alii, aliud quid esse, dicunt; factum est, ut reliqui eandem plane negare maluerint, quam in tot ac tantas difficultates sese induere. Unde & hodie adhuc naturalis & innata Dei cognitio vel aperta vi impetitur, vel variis corruptelis interpolatur, vel saltem maximam partem in dubium vocatur, uti hætenus vidimus. Non pigebit ergo, in Naturam & Essentiam ejusdem paullo accuratius inquirere. Et vero, hæc recte explicare, longe plus difficultatis continet, quam, aliquam Dei notitiam, ex naturalibus argumentis, & ipso plane sensu, probare. Ut enim longe facilius est coelum, stellas & similia, quod sint, quam, quid sint, demonstrare, ita quoque minus difficultatis habet, ostendere, posse Deum naturaliter cognosci, quam, *Quid illa Notitia sit?* explicare. Quanto vero major est difficultas, tanto etiam insignior utilitas & jucunditas est.

Dux

III. Duæ autem sunt præcipuæ Philosophorum ea de re sententiæ, dum alii, ipsum intellectum, seu facultatem *κρίτικὴν*, intellectui essentialem & propriam, alii autem diversum quid ab ea, esse dicunt. Primum expresse docuerunt, quos Thomas, 1 p. q. xiv, art. xv, ad 3, alia quidem in re Nominales vocat, quorum princeps fuit Guilielmus Occam, Anglus, Scoti discipulus. Hic, cum universalia & naturas communes plane negaret, & omnem nostram scientiam de nominibus tantum esse, assereret, peculiarem scientiam condidit, quæ etiamnum hodie eam ob causam Nominalium vocatur. His Conimbricenses, in Comm. in 1 post. Anal. cap. 1, quæst. 1, art. iv, Durandum, in iii, dist. xxxiii, quæst. 1, ad 2, Dominic. Soto, lib. 1 de just. & jur. quæst. vi, art. 1, & Barthol. Medin. in 1, ii, quæst. LI, art. 1, jungunt. Idem hodie expressius adhuc docent Clemens Timpler. lib. iii Metaph. cap. 1, quæst. ix, & iterum lib. iv, cap. ii, quæst. ii, Keckerm. Disput. xxiii Cursus Philos. quæst. xiii, Wendelin. in Polit. quo & Vasquez in 1, ii, Disp. cl, cap. iii, inclinare videtur, statuentes, esse ipsam naturam rationalem facultate *κρίτικῇ* præditam. Hanc enim ex natura sua, etiam sine habitu, sufficienter proclivem ac propensam esse ad assentiendum principiis primis, idque tam prompte facere, ut promptius non possit, adeoque nec realiter, nec ex natura rei, sed sola ratione, a facultate intelligendi distingui. Quemadmodum enim

enir
æte
fun
est,
cul
pen
ita
dun
esse
nat
ren
feu
qui
fide
telle
opin
Cre
ideo
tem

I
& a
qui
ver
om
ject
cui
tur.
(n
nec

enim voluntas non indiget habitu ad amplectenda ea bona, quæ per se primo appetibilia sunt, sed per suam entitatem prompta & facilis est, aut, sicut sensus externi per intrinsecam facultatem, non, habitum aliquem innatum, propensi sunt ad eliciendos actus sibi convenientes; ita nec intellectum habitu indigere ad assentiendum principiis illis primis, quorum unum sit, esse Deum. Photiniani quoque nonnulli, qui naturalem Dei noticiam non prorsus negant, ad remotam quandam potentiam & aptitudinem, seu naturalem potius instinctum, confugiunt, qui per discursum postea ex creaturarum consideratione haustum, sese exerat: nam, sine intellectu, vel rationis usu, nullam esse de Numine opinionem, nullumque religionis sensum, ut Crellius, lib. de Deo & attrib. div. cap. v, loquitur. ideoque non habitum quendam, sed proclivitatem saltem ad habitum naturalem, concedunt.

IV. Verum, hæc sententia sine dubio falsa est, & a plerisque Philosophis jamdudum refutata, qui recte ostenderunt, omnino noticias istas diversum quid esse ab intellectu, & ab hoc ante omnem cogitationem nostram differre, ut subiectum inhæsionis a forma inhærente, seu, ut id, cui aliquid inscriptum est, ab eo, quod inscribitur. Quemadmodum autem id, cui inscribitur (nihil enim sibiipsi inscribi proprie potest) ita nec facultas *κρίτικη* ipsa naturalis noticia principio-

piorum fuerit. Ratio hæc est, quod intellectus noster, ut reliquæ facultates, a d actus suos exercendos sit potentia indeterminata, & interdum ad utrumque oppositorum æqualiter se habeat, nec magis ad unam, quam alteram partem contradictionis moveatur, ut, cum vel nullæ prorsus, vel æquales in utramque partem rationes suppetunt, vel res alias satis nota non est; interdum ad unam partem magis, quam alteram, propendeat, idque ita, ut unam quidem veram statuatur, sed cui tamen falsum subesse possit, uti fit, cum humana fide, seu propter auctoritatem humanam, tantum aliquid credimus, quæ cum infallibilis non sit, nec fidem divinam, sed humanam duntaxat, nec tantam certitudinem, quanta est in fide divina, cui falsum subesse nullo modo potest, generat; hæc enim Dei dicentis auctoritati innititur, qui mentiri & fallere non potest.

V. Dico, Intellectum esse facultatem indeterminatam. Etsi enim determinatus ille sit, non tantum quoad exercitium actuum, ut posito objecto & necessariis requisitis non possit non apprehendere, sicut potentia visiva, positis omnibus ad videndum requisitis, non potest visionem suspendere, sed etiam quoad specificationem, verum & falsum, ut non possit cuilibet assensum aut dissensum præbere, prout libet, sed necessario ad alterutrum determinetur, neque possit non assentire vero, si exacte fuerit propositum, neque

neq
diff
tas e
hoc
elige
men
cio
nem
vel
tem
clun
maj
liud
tum
sius
fion
plic
ratio
min
que
gun
lect
disti
vol
ram
arbi
de M
dun
rez,
xil.

neque iterum falsum approbare, aut ab eo non dissentire, si fuerit recte cognitum, sicut voluntas ex se & sua natura est indeterminata, ut possit hoc appetere & non appetere, hoc obiectum eligere & repudiare pro lubitu; nihilominus tamen quædam indifferentia est in ferendo iudicio de iis rebus, quarum evidentem cognitionem non assequitur, in quibus potest judicare, vel non judicare, hoc vel illo modo, hoc aut illo tempore, affirmative & negative, propter obiectum magis vel minus clare propositum, vel ob maiorem aut minorem advertentiam, vel ob aliud aliquod impedimentum. Neque enim totum conatum semper applicat, sed nunc intensius, nunc remissius agit, pro ratione apprehensionis & dispositionis, præcipue, cum non simpliciter excitetur ab obiecto, sed propter aliam rationem cognitam in obiecto. Ut ergo indeterminatio illa auferatur vel minuatur, id ab alio eoque distincto fieri debet. Et hoc concedere coguntur omnes ii, qui radicem libertatis in intellectu collocant, Durandus & S. Portianus, in 1^a sent. distinct. xxiv, qu. iii, qui, tam intellectum, quam voluntatem, & hanc quidem magis præ illo, liberam esse, dicit, Rob. Bellarm. lib. iii de grat. & lib. arbitr. cap. viii, Franc. Cumel, Ordinis B. Mariæ de Mercede, Prof. Salmanticensis, in Dispp. Lugduni editis, Tom. ii, Disc. iv, sect. v, Didac. Alvarez, Archiepiscopus Tranensis, in summa de auxil. grat. Lugd. M. DC. xix, Disput. viii, num. xxiii, Disp.

Disp.

Disput. xxvi, num. xii, Disput. cxv, num. cxvi, Guil. Esthiius, Professor Duacenus, in ii sent. dist. xxiv, §. 3, Petrus de Ledefina, Professor Salmanticensis, in libro de divin. grat. auxil. edito Salmanticæ, apud Antonium Ramirez, Anno MDC XI, art. x, Martin. Becanus, part. ii Tom. i Theol. Scholast. cap. ii, quæst. iv, qui & ipse, id probabile esse, asserit, etsi, oppositam sententiam probabiliorem, dicat. Ex Calvinistis Andr. Riverus, in Comm. in Gen. pasum, præcipue Exercitat. xxxiii, in cap. iii, & Tract. iv, Cathol. Orth. quæst. iii, num. ii. Si enim intellectus radicaliter est liber & indifferens, necessum est, eum libere assentire, & ab alia re distincta determinari. *Per habitum connaturalem necessitatur intellectus, & quoad specificationem, & quoad exercitium, ad assentiendum primo principio, & aliis propositionibus notis ex terminis, quæ dicuntur etiam principia, sic, quod, stante apprehensione illorum, non potest non assentire, neque cessare ab actu, neque oppositis assentire,* ait Joh. Viguerius, Granatensis, Instit. Theol. cap. iii, §. viii, vers. v.

VI. Posito autem, quod intellectus naturaliter ex parte objectorum sit determinatus ad unum in dijudicandis propositionibus, quando evidenter ostenditur earum veritas, ut non possit hic & nunc dissentire a vero, aut falsum approbare; tamen sæpe magnam difficultatem patitur in demonstranda veritate, & in agendo molestiam,

stiam, tum propter inadvertentiam, tum propter errorem conjunctum, tum denique propter alias causas, unde iterum alia re opus est, per quam determinetur, difficultatemque illam & in agendo molestiam superet, ut, quod ægre alias facit, & cum difficultate, id nunc prompte & facile, & cum aliqua voluptate, exequatur. Ideo enim habitus potentia naturali superadduntur, ut eam in agendo promptiorem & expeditionem faciant. *Ad tria habitibus indigemus*, dicunt Conimbric. Disp. vii in Ethic. Aristot. quæst. i, art. i, *Primum ad uniformitatem actionum: quæ enim ad agendum habituali propensione carent, instabilia sunt, facileque mutantur. Secundo, ut actio in promptu sit, unde Aristoteles, 3 Ethic. cap. 8, ait, repentina esse ab habitu. Certe, nisi rationalis potentia interventu habitus inclinetur ad unum, oportebit, oblata agendi occasione, de re facienda prius inquirere, cum tamen interdum negotia moram non ferant. Tertio, ut cum voluptate actio perficiatur, quod præstat habitus. Nam, cum modum quendam naturæ obtineat, operationem sibi propriam quasi naturalem, atque adeo jucundam, reddit. Quare Aristoteles, 2 Ethic. c. 3, docuit, delectationem in opere obeundo signum habitus esse.*

VII. Tandem multa alia impedimenta sunt, quæ hominibus, etiam pericissimis, crassissimas tenebras offundant, eosque in transversum rapiant, quam ob causam & hic determinans

E

quid

quid requiritur. Inde est, quod ipsa Augustana Confessio, Artic. xviii, & Apologia ejusdem, ad multarum veritatum naturalium, tam theoreticarum, quam practicarum, cognitionem, præter influxum Dei generalem, superioris alicujus principii gubernationem requirat, absque qua si fuerit, intellectum nec semper assentiri dictis, nec intelligere satis & capere ea ipsa posse, præcipue, cum Diabolus non cesset mentem hominis a veri cognitione divertere. *Potest aliquo modo, ait Apol. p. 118, efficere justitiam civilem, seu justitiam operum, potest loqui de Deo, exhibere Deo certum cultum externo opere, obedire magistratibus, parentibus, in opere externo eligendo, potest continere manus a cade, ab adulterio, a furto. Cum reliqua sit in natura hominis ratio & judicium de rebus sensui subjectis, reliquus est etiam delectus earum rerum, & libertas & facultas efficienda justitiæ civilis. &c. Quanquam tanta est vis concupiscentiæ, ut malis affectibus sæpius obtemperent homines, quam recto judicio. Et Diabolus, qui est efficax in impiis, ut ait Paulus, non desinit incitare hanc imbecillem naturam ad varia delicta. Et hoc est, quod Salomon dicit, hominem nihil viæ suæ intelligere, sed gressus ejus a Deo dirigi, etiam in conversatione civili, Proverb. xx, 18, 24. Multa item naturalia & physica de ventorum & metallorum generatione, incrementis, natura, & accidentibus, ab homine cognosci non posse, Job. xxxvii, 14, 15, 16, seqq. Ratiocinationes mor-
taliū*

talium sunt timide, & instabiles cogitationes eorum. Inestum enim corruptioni corpus aggravat animam, & deprimit terrena habitatio mentem multis curis plenam. Vix conijcimus ea, quæ in terra sunt, & quæ ad manus sunt, laboriose invenimus, quæ autem in cælis sunt, quis peruestigavit? Et consilium tuum quis noverit, nisi tu dederis sapientiam? Sap. ix, 14, 15, 16. Ipsi quoque Scholastici ad cognitionem nonnullarum rerum naturalium, quæ ex sensibilibus deduci possunt, præter lumen naturale, specialiore Dei gratiam requirunt. Quod enim Thomas, 1, 11, quæst. cix. art. 1, in corp. libere a Deo nonnunquam, tanquam miraculosum, adhiberi, ait, sic igitur dicendum est, quod ad cognitionem cujuscunque veri homo indiget auxilio divino, ut intellectus a Deo moveatur ad suum actum, non autem indiget ad cognoscendam veritatem in omnibus nova illustratione superaddita naturali illustrationi, sed in quibusdam, quæ excedunt naturalem cognitionem, & tamen Deus quandoque miraculose per suam gratiam aliquos instruit de his, quæ per naturalem rationem cognosci possunt: Id eij interpretes, Greg. de Valent. qu. 1, punct. 11, Vasquez, Disp. clxxxviii, n. viii, Pesant. Disp. 1, concl. 11, necessario requiri contendunt, non posse hominem, nec per propriam industriam, nec per disciplinam ab alio acceptam, habere cognitionem omnium rerum naturalium, neq; harum, quas cognoscit, posse habere cognitionem sine ullo errore, nisi aliquo divino auxilio speciali juverur, idq; tum experientia, tum ex numero stellarum,

E 2

pro-

proprietatibus cœli, & rebus mechanicis ac physicis, patere. Exempla similia de Bezaleele, Exod. xxxi, 3, 4, Hiram, i Reg. vii, 13, 14, Salomone, sapientissime de plantis, jumentis, avibus, reptilibus & aliis rebus naturalibus disputante, i Reg. iv, 31, 33, 34, adducunt.

VIII. Quibus ita positis, nunc argumentamur. Omne indifferens & indeterminatum determinatur ab aliquo contradistincto. Uti enim nihil seipsum producere, ita nec ad unum determinare, potest. Intellectus autem est indifferens, & indeterminatus, uti ostensum. Ergo ab alio, eoque distincto, est determinandus, non a semetipso, aut facultate *νεῖτην*.

IX. Et hoc tam certum est, ut ipsi etiam adversarii, & qui alias habitum principiorum naturalem negant, aperte fateantur, idemque ex Aristotele probari posse, contendunt. Audiat nunc saltem Suarezius, Disp. i Metaph. sect. iv, num. xv, *Aristoteles*, inquit, *utrumque posuit, scilicet, & habitum principiorum esse virtutem distinctam a sapientia, ut constat ex 6 Ethic. c. 3, & esse habitum, quem nostris actibus comparamus, ut ex eodem loco, & ex 2 post. cap. ult. facile sumi potest. Nam in priori loco manifeste ponit illum inter habitus, seu virtutes intellectus: si autem non esset res distincta ab ipsa facultate intelligendi, impropriissime imo & falso diceretur, esse habitum intellectus. Hæc ille, qui tamen mox addit, Aristotelem apertius sentire, esse habitum non a natura*

cura

tura inditum, sed acquisitum, non per discursum, sed per simplices actus, ex sola terminorum propositione & intelligentia, comparatum.

X. Eadem ferme ratio est circa voluntatem: Etsi enim hæc determinata sit ad bonum commune, nec opus habeat, ut inclinetur per qualitatem superadditam ad id, ad quod natura sua proclivis est, interim, *quia hoc bonum multipliciter diversificatur, necessarium est, ut ad aliquod determinatum bonum rationis voluntas per aliquem habitum inclinetur ad hoc, quod sequatur promptior operatio*, ut recte loquitur Thomas, I, II, quæst. L, art. V, ad 3, qui & præmiserat in resp. ad I argum. *ad ea, ad quæ sufficienter inclinatur voluntas per naturam ipsius potentie, non indigere aliqua qualitate inclinante. Sed quia necessarium est ad finem humanæ vitæ, quod vis appetitiva inclinetur ad aliquod determinatum, ad quod non inclinatur ex natura potentie, quæ se habet ad multa & diversa, ideo necesse est, quod in voluntate, & in aliis viribus appetitivis, sint quedam qualitates inclinantes, quæ dicuntur habitus.* Accedit, quod voluntas formaliter & primo sit libera, & indifferens, ut, positis omnibus requisitis, tamen velle & non velle, oblatum bonum appetere æque & non appetere, eligere & repudiare, possit. Unde & hæc aliquo extra se opus habet, quo indifferentia illa ad certum aliquid determinetur.

XI. Interim magna differentia est inter intellectum & sensus exteriores: quod enim hi non indigeant habitu, & ex se longe promptius percipiant sua objecta, quam intellectus sua principia, id partim inde est, quod indifferentes & indeterminati non sint, sed, speciebus sensibilibus legitime propositis & recte applicatis, non possint non exercere suas functiones, neque aliter rem percipere, atque est; partim, quod alia sensus percipiant, quam intellectus, illi quidem res singulares & materiæ immerfas, hic universales, & a materiæ conditionibus liberæ atque abstractas; partim denique, quod in sensibus externis sit sola receptio specierum, non iudicium, unde fit, ut de veritate aut falsitate actuum, tam suorum, quam aliorum, nec cognoscere, an species illa in sensu hærens vera sit, & exacte repræsentet rem extra se existentem, deniq; nec deprehendere possit, an erret ac decipiatur, sed tam firmiter movetur ad objectum apprehensum, etiam per hallucinationem, ac si veram similitudinem rei haberet. Hoc munus igitur proprie intellectui competit, qui veritatem & falsitatem tum suam, tum sensuum, dijudicat & cognoscit. Cum enim visus videt, iudicat ille, num visio sit vera, hoc est, an species seu similitudo in oculo repræsentet rem extra oculum existentem. Mirum igitur non est, si illi non egeant qualitate, indifferentiam, quam non habent, determinante: Sicut enim ignis ligna apposita urit, aut lapis, remotis omnibus impedimentis, descendit, ut ignis non possit non urere,

urere, & lapis descendere; ita & sensus externi circa sua objecta se habent. Quod enim sua natura determinatum est ad unum tantum, idque sufficienter, ut prompte functionem suam exercere possit, illud a superveniente qualitate nec ad unum determinari, nec promptius reddi, potest. *Ideo enim vires naturales non agunt operationes suas, mediantibus aliquibus habitibus, quia secundum seipsas sunt determinata ad unum*, ait Thomas, I, II, quæst. XLIX, art. IV, ad 2. Et Aristoteles, lib. II Ethic. cap. I, *Nibil eorum, quæ necessario insunt, aliter atque natura est, assuesferi potest, ut, lapis, qui deorsum fertur natura, nulla ratione assuesferi potest, ut sursum moveatur, ne quidem, si decies millies quis eum sursum jaciens assuefacere conetur. Neque ignis unquam deorsum feretur, neque quicquam aliud eorum, quæ aliter a natura comparata sunt, aliter assuesferi poterit.*

XII. Rectius ergo cæteri sentiunt, qui afferunt, esse qualitatem aliquam intellectu superadditam, & ab eo realiter distinctam, idq; ex Thoma, I, II, quæst. LI, art. I, & Aristotele, VI Ethic. c. III, & XIV, probant: nec tamen in definitione & quidditate istius qualitatis conveniunt. Nam Paulus Soncinas, V Metaph. quæst. IX, & pauci alii Thomistæ, species intelligibiles simplicium vocum esse, dicunt, ex quibus principia illa prima componantur, ut hoc principium, Deus est, aut, totum est majus sua parte, nihil aliud esse, quam species collectas totius & partis, quam ipsam sententiam quoque Suarezius, Disput. XLIV

Metaph. sect. iv, num. ii, D. Thomæ tribuit, quæst. xxiv, de verit. art. iv, ad 9, saltem de habitibus scientiarum. Verum enim vero, species illæ intelligibiles non tam sunt cognitio intellectus, quam id, quo objectum ab intellectu cognoscitur, uti species visibiles non sunt id, quod videtur, color enim est objectum visus; ita quoque aliud est objectum, quod intelligitur, aliud vero species intelligibiles, quibus id intelligitur, seu, quæ objectum intellectui repræsentant. Quare species non tam ad intellectum ejusque cognitionem, quam ad objecti requisita, pertinent. Unde præter eas aliud adhuc necessarium est, quod ipsam potentiam juvet ex parte ejus, & ad assentiendum ac judicandum promptum ac facilem reddat: nam & post acquisitas species objectorum difficultatem adhuc patitur. Addo denique, quod species intelligibiles tantum repræsentent res simplices & incomplexas, ex quibus solis homo prudens aut sapiens non dicitur, sed ex facilitate & promptitudine utendi istis speciebus, & componendi ac judicandi de rebus repræsentatis per illas.

XIII. Thomas igitur, i, ii, quæst. li, art. i, ejusque interpretes, Medina, Cajetan, Gregor. de Valent. hic, Durandus, in iii, dist. xxxiii, quæst. i, ad 2, Dominic. Bannes, in ii p. q. i, art. vi, Alex. Alensis part. iii summæ, quæst. xxvii, m. ii, art. i, Suarez. Disp. i Metaph. sect. iv, num. xv, Vigner. Granat. cap. iii, Institut. Theol. s.

VIII,

VIII, vers. v, Conimbric. in III de an. cap. VIII, quæst. I, art. III, ad 4, & in I post. cap. I, quæst. I, art. IV, statuunt, cognitionem Dei naturalem, & omnium adeo principiorum primorum, non tantum qualitatem intellectui superadditam, sed & habitum quoque, esse, qui determinet facultatem intelligendi indifferentem. Addunt quoque Conimbricenses Capreolum, in III quæst. prolog. resp. ad 3, & Thomam, in I p. q. LXXXII, art. II, item I, II, quæst. V, art. IV, ad 3, & in III sent. dist. XXIII, quæst. I, art. II, ad I. Qui tamen in eo discrepant, quod alii, habitum innatum in primo generationis instanti, non acquisitum nostris actibus esse, contendunt, alii vero, per proprios cujusque actus eos paulatim comparari, asserant, dici vero naturalem, non, quod ante rationis usum homini ex natura actu primo insit, sed triplici alia de causa: 1, ut id intelligatur de notitia Dei in universali, quod omnes desiderant beatitudinem in communi, & norint, esse aliquid, quod hominem felicem reddere queat, atque hoc Deum esse. 2, ideo sic dici, quod naturaliter possit comparari per discursum non adeo difficilem, & 3 denique, quod secundum quandam consuetudinem habeatur ab omnibus sine præsentis discursu, statim, ac audiunt Dei nomen. Ita Gregor. de Valent. T. I Comm. in Thom. Disp. I, quæst. II, punct. I. Idem prope modum dicunt Conimbric. in III de an. cap. VIII, quæst. I, art. III, ad 4, eatenus dici naturales,

quatenus ejusmodi principia per se ac vi suorum terminorum adeo conspicua sunt, ut eis necessario quoad speciem actus assentiamur, neque mente inficiari ea possimus, atque huc respexisse Thomam, in I, II, quæst. II, art. I, & lib. II contra gentes, cap. LXXVIII, cum docuit, habitum principiorum partim esse naturalem, partim acquisitum. Idem Conimbricenses, in I post. Anal. cap. I, art. IV, aliquot rationibus in medium allatis ostendunt, quare non sit habitus innatus, sed acquisitus. *Si enim tota via agendi ex parte potentia, & quoad substantiam actus, & quoad promptitudinem ac facilitatem, a natura tribueretur, nulla esset ratio, cur ea via distribueretur in potentiam & habitum, sed tota potentia conferenda esset, nullum quoque esset indicium, quo eos habitus depredendimus, nimirum major facilitas ex actuum frequentatione relicta: si namque principiorum habitus ab ortu essent, æque semper in assentiendo faciles exitissemus.* Subjungunt porro, species ad assensum principiorum necessarias non esse innatas, sed acquisitas, ergo nec habitus ipsos. Quod autem species non sint innatæ, sed acquisitæ, id lib. III de an. cap. VIII, quæst. I, probant: *nam si ita esset, inquit, posset anima confestim iis uti: quod vero iis confestim non utamur manifestum est, alioqui ab ipso conceptu, antequam in lucem essemus editi, jam quisque nostrum, præeunte rationis luce, libere ageret, & mereretur, ac demereretur, quod est erroneum.* Deinde, idem ex eo suaderi, di-

dicunt, quia, si essent nobis ingenitæ species, essent quoque ingeniti habitus scientiarum, cum in utriusque par sit ratio. At, non ita rem habere, plane indicat, quod nemo ejusmodi habitus in se experitur, sed magnum potius laborem & difficultatem in disciplinis comparandis. Denique & hoc addunt, si anima intellectiva non acciperet species a sensibus, sed aliunde, non esse, cur societatem corporis affectaret, ac materia uniretur. Nec enim dici posse, uniri eam ipsius corporis gratia, cum forma non sit propter materiam, sed e converso materia propter formam: videri igitur maxime corpus animæ intellectivæ necessarium, ad propriam ejus functionem, quæ est intelligere: unumquodque enim propriæ operationis gratia maxime esse. Hæc illi tam operose, ut non tantum naturalem & connatam DEI notitiam, sed omnes in universum habitus connatos, theoreticos æque, ac practicos, destruerent, ac negarent.

XIV. Cæterum, his non obstantibus, eorum sententia nobis vero similior videtur, qui statuunt, Notitiam illam Dei & reliquorum principiorum habitum esse, aut saltem aliquid habitui ἀνδλογον, & eum quidem non acquisitum primitus per argumenta & rationes, sed a Deo, Naturæ auctore, tanquam lucem quandam, animis nostris inditam, qua mediante, ille ad principia ista prima apprehendenda & intelligenda inclinatur, seu, quo dirigatur circa speculabilia, hoc est, circa veritatem vel falsitatem omnium compositionum & divisionum, sive propositionum, ad opera-

continuat

opera-

operationem non ordinarum, quem sequendo errare non potest, neque falso assentire, aut dissentire vero: omnia enim speculabilia continentur in principis, circa qua versatur hic habitus, qui dicitur intellectus principiorum, & in illo resolvuntur & ad eum reducuntur omnia, ideo per illud debite ordinatum & applicatum potest homo pervenire in cognitionem omnium naturalium, uti Viguerius loquitur, ubi supra.

XV. Id antequam ostendamus, quatuor primo omnium sunt notanda. Et primo quidem, trium generum habitus in animo nostro esse posse, aliosque a natura inesse, alios acquiri actionibus & industria nostra, alios denique non nostris viribus, sed per influxum solius Dei, & gratiam divinam, nobis obtingere: etsi enim nonnunquam & illi habitus vocentur infusi, qui a nobis alias acquiri possunt, quia tamen & hi aliquando sine nostro labore ex sola Dei potentia obtinentur, uti, cognitio linguarum in Apostolis die Pentecostes; recte cum infusis per se conjunguntur. Cum vero infusi habitus non perficiant hominem in ordine ad hanc, sed ad futuram, eamque supernaturalem, vitam, cum item ex natura nobis non constet, an & quid illi sint, quando & quibus mediis parentur, & quomodo ad finem supernaturalem tendant, sed, quicquid de illis cognoscimus, id ex sola scriptura sacra & divina revelatione cognoscatur, ideo de illis hic non disputabimus. Restat ergo de acquisitis & innatis quaestio. Deinde & id observandum

vandum est, cum dicimus habitus innatos, non intelligi habitus proprie & primario sic dictos, quales sunt habitus scientiarum & artium, per crebras actiones comparati; sed secundo tantum, quod non transeant cito, ut reliquæ actiones, sed naturæ constanter tenaciterque adhæreant, & a nobis per modum habitus concipiuntur, unde &, ἀνάλογο quid habitui habere, jam ante diximus. Quemadmodum apud medicos febris hectica, seu habitualis, appellatur, quod non ita facile, ut χερική, seu ephemera, expelli ac fugari possit, sed vel plane non, vel admodum difficulter curetur, opponiturque ἐν λύτῳ, seu ei, quæ facile tollitur, uti id præclare prorsus seculi nostri, dum viveret, Æsculapius, B. Sennertus, lib. II Instit. Medicar. part. I, cap. XI, ostendit. Sic morbi hereditarii habituales dicuntur, quod cum ipso parentum semine & sanguine materno in liberos deriventur: unde fit, ut, quemadmodum podagrici podagricos, epileptici epilepticos, calculosi calculosos, leprosi leprosos; ita quoque parentes, habituali Dei notitia præditi, liberos sibi, etiam quoad hanc partem, similes generare soleant. Tertio & id observandum, alia esse principia maxime communia, quæ supra se alia non habent, sed ex quibus reliqua dependent, ut, Deum esse, itemque justum ac veracem; alia vero quodammodo particularia, quæ ex illis deducuntur, nos autem hic de prioribus, non posterioribus agere.

re. Tandem & id addendum est, quod ait Viguerius, *ex habitibus innatis non inveniri in homine, nisi duo: unum in intellectu speculativo, qui dicatur habitus principiorum, & unum in intellectu practico, qui dicatur Synderesis, seu habitus inclinans hominem per intellectum practicum ad bene agendum & operandum, ac ad assentiendum principiis agibilibus, quæ debeant dirigere & regulare omnes operationes humanas*. Et iterum non de his, sed illis, hic institui quæstionem. Unde hæc controversia tandem emergit: Num cognitio principiorum communissimorum maximeque primorum, ex quibus unum est, Deum esse, sit qualitas quædam sua natura durabilis, & hominibus a nativitate actu primo inscripta, tamque constanter & habitualiter adhæreat, ut evelli non possit, subjectum item, in quo est, aptum reddat ad certas actiones edendas, adeoque habitus potius innatus, quam acquisitus, sit dicendus? Conimbricenses & plerique alii, qui cum iis sentiunt, negant, nos affirmamus.

XVI. Probatur id ita: 1, Certum est, omne, quicquid intellectui constanter perpetuoque adhæret, vel actum aliquem, vel habitum, vel potentiam naturalem esse: quartum enim hic dari sine dubio nullum potest, sicut & ipse Aristoteles testatur: *Τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα ἢ πᾶσι πᾶθιν, ἢ οὐδέποτε, ἢ ἔτι*: *Tria insunt anima, affectus, potentia, habitus*, lib. II Ethic. Nicom. cap. V. Notitia vero ista, qua notum est, Deum esse, non est actus,

actus
&
net
gno
pri
piu
iter
pro
la o
tol
rati
ctio
opp
feci
cur
nor
cur
hab
tio
cog
dus
tur
ost
per
lem
fed
&
ips
sup
qui
id

actio, seu actio & operatio, hæ enim in fluxu sunt, & transeunt, notitia vero illa habitualis permanet, & adest nobis etiam tum, cum actu non cognoscimus: ut nihil dicam, quod cognitio illa principium actionis sit, id autem quod principium actionis est, actio ipsa esse proprie nõ potest: item quod actio nec omni nec semper insit, sed, pro lubitu agentis, sit, vel non sit, notitia autem illa omnib9 insit, nec magis a quoquam hominum tolli possit, quam ipsa natura humana, aut anima rationalis. Nisi abusus fuerit vocabuli, & per actionem seu actum intelligatur actus primus, qui opponitur potentiæ, semperque inest, etsi actu secundo non semper sese exerat in subjectis, ut, cum homo quidem habitum possidet, licet actu non consideret quicquam, quod sit in adultis, cum dormiunt, vel alia in re animum occupatum habent. Sicut enim aliud est ratio, aliud vero ratiocinatio, ita sine dubio quoque aliud est Dei cognitio naturalis, aliud ejusdem actus secundus, & exercitium. Sed nec est potentia naturalis, seu facultas *νεπιτηνη*, ut paullo ante ostensum est. Idque probatur porro, quia per hanc cognitionem non intelligimus qualemcunque notitiam primorum principiorum, sed eam qualitatem, secundum quam prompte & facile iis principiis assentimur, quod non ipsa potentia naturalis facit, sed id, quod ipsi superadditur. Unde ita argumentur: Quicquid animo hominis perpetuo inhæret, id est aut actus, aut potentia, aut habitus. Atqui

Atqui cognitio illa Dei naturalis nec actus, seu affectus, nec potentia, est, relinquatur igitur, quod sit habitus.

XVII. Huic alterum argumentum addimus, quod instar multorum esse potest, ex natura & definitione habitus desumptum. Sive enim definiamus cum Suaresio, Disp. XLIV, sect. 1, num. VI, quod sit *qualitas quaedam permanens, & de se stabilis in subiecto, per se primo ordinata ad operationem, non tribuens primam facultatem operandi, sed adjuvans & facilitans illam*, vel, ut alii volunt, quod sit *qualitas rei superveniens, natura sua durabilis, seu diffculter mobilis, per quam res certo modo disponatur, ut bene vel male se habeat, ratione sue operationis*; sive denique dicamus, quod sit *qualitas quaedam menti impressa, & potentia intelligenti in ipso ortu suo superaddita, ut eandem dirigat & perficiat*; universa ista optimo modo habitibus innatis competunt. Nam & qualitates sua natura durabiles & permanentes sunt, neque facile excuti & perdi ab homine possunt, & in eo ab actibus distinguuntur, qui, cum sint transeuntes & in perpetuo fluxu, habitus esse non possunt. Deinde ordinati sunt ad operationem: neque enim vel male, vel bene disponunt subiectum ad esse, uti sanitas quandoque habitus dicitur, sed sunt propter operationem, unde & propterea a cæteris speciebus qualitatis reipsa & essentia distinguuntur. Neque interim constituunt ipsam facultatem, sed ab eadem

dem, tanquam forma quædam, distinguuntur. Denique & eandem juvant ac promovent ad faciliorem & promptiorem operationem. Hinc iterum argumentor: Cui competit definitio habitus, eidem & definitum ipsum. Sed notitiis innatis competit definitio habitus. E.

XVIII. Denique ex natura Angelorum & speciebus ipsis inditis argumentantur: Divinam enim Sapientiam omnia ordine ita digessisse, ut supremum naturæ inferioris attingat infimum naturæ superioris, inter habitus autem, quos habemus, supremum esse ipsum habitum principiorum: quod si ergo Angelis concreata sint suæ cognitionis principia, sequi, hæc ipsa quoque hominibus indita esse a natura. Nec leviter hoc argumentum confirmari posse, dicunt, si id addatur, quod Deus, uti non condidit naturam principio operandi destitutam, ita nec intellectum principiis intelligendi carentem, sed inesse quasi habitus principiorum, quibus mediantibus, intellectus & intelligere recte, & prompte facileque officio suo fungi queat.

XIX. Atque ita vera sententia probatur. Superest nunc ut argumenta quoque consideremus, quæ urgeri contra solent, & a nobis supra, Num. xii, adducta sunt. Et primo quidem Greg. de Valentia rationes nihil prorsus concludunt, sed pleræque principium manifeste petunt: neque enim ullam rationem affert, qua conjecturas suas, vel probabiliter saltem, confir-

F

met.

met. Cæterum per desiderium illud vel intelligit in genere omnem inclinationem, a Deo creaturis inditam, ad certum aliquem finem cuique convenientem, quomodo omnes res, etiam inanimatæ, ad finem suum naturaliter tendunt, ignis sursum, & lapis deorsum; Vel specialiter instinctum quendam, nobis cum brutis communem, ut est vitæ defensio, conjunctio maris & feminæ, amor foetus, desiderium libertatis, & similia, quo respectu Imperator, jus naturæ esse, dicit, quod natura omnia animalia docuit, princ. Instit. de jure nat. gentium & civili, & Ulpianus, l. 1. ff. de just. & jure: Vel specialius desiderium de vero aut falso, honesto aut inhonesto, licito aut illicito, a natura inditum per modum jussio- nis ac præcepti, ut, illud negligere, sit deforme & repugnans naturæ rationali: Vel denique intelligit desiderium & appetitum naturalem beatitudinis æternæ, tanquam finis hominis naturalis, quod quidem & ipse, & Bellarm. lib. vi de grat. & lib. arbitr. cap. x, & Scholastici communiter, in ii ii, tanquam certum & infallibile, supponunt, quo tamen nihil est falsius: cum enim hæc per naturam plane non cognoscatur, an & quid sit, certe nec naturaliter ab homine desiderari unquam potest. Prima & secunda significatio manifesto falsa est: etsi enim negari non possit, quin sit in homine aliquid, quod ipsi commune est cum brutis; non tamen idem est, cum utrique idem agunt, neque bruta juxta ex-
ratione

ratione aut habitu, sed ex phantasiæ operatione, & naturali instinctu, faciunt, neque, cum a præscripto naturæ recedunt, puniri eam ob causam merito possunt, quod quidem Socinus, lib. de statu primi hominis, cap. vi, contra Puccium asserit, *bestias ita errare, ut culpa alicujus sint affines, & puniri mereantur. Non possunt, inquit, tam graviter, nec in iisdem plerisque rebus delinquere, in quibus homo delinquit, sed delinquere tamen possunt, id est, a quadam via sibi naturaliter præscripta aberrare atque deflectere, adeo, ut merito puniri debeant.* Et si enim aberrare bruta a via sua naturali possint, neque tamen, propterea, legem aliquam transgredi, dicendum est. *Non enim brutorum aestimatio, qua sibi ea, quæ sunt ipso- rum appetitus, ut consentanea, proponit, nec eorum inclinationes dici possunt habere vim legis. Et ratio est: nam licet illa inclinationes & aestimationes sint legis æternæ participationes, sic tamen sunt ejus participationes, quid solum per legem æternam mensurantur, & regulantur, quia non ordinant & præscribunt aliquid propter finem. Nam inclinationes naturales omnium nihil de fine percipiunt, & bruta quoque ordinem mediorum ad finem, atque adeo rationem formalem finis, prorsus ignorant. Ad judicium rationis sic est legis æternæ participatio, & ita per illam mensuratur, ut simul etiam habeat rationem regule, quoniam, cum sit rationis actus, dicitur, & præscribit, modum ad finem aliquem,*

F 2

inquit

inquit recte Joh. de Rada, part. II, Controvers. xx inter Thomam & Scotum, art. 1, pag. 510. Si vero in tertia significatione id naturale accipit Valentia, per eam nostra sententia potius confirmatur. Reliquæ ejus rationes probant noticiam acquisitam, innatam vero non evertunt. Nam ea, quæ per discursum naturaliter comparantur, quæ item per famam ac traditionem, vel aliorum auctoritatem, sciuntur, ad acquisitam, non innatam, noticiam pertinent.

XX, Conimbricenses, cum dicunt, eatenus esse habitum naturalem, quatenus principia acquisita vi suorum terminorum tam manifesta sunt, ut nemo ea negare possit, idque Thomam docere; confundunt noticiam habitualement cum actuali: nam & quædam principia in intellectu sunt absque præcedente sensuali cognitione, & secundum ea rapitur quasi intellectus suo impetu ad cognoscendum Deum, interim sine terminorum cognitione non deducitur in actum secundum. Prior est quasi habitus imperfectus, seu, inchoatio quædam, uti Thomas vocat, qui deinde per habitum acquisitum consummatur ac perficiatur, quo modo & Thomæ mentem Scheiblerus lib. II Metaph. cap. VIII, art. II, num. 59, exponit. Thomæ autem verba ista sunt II, quæst. LI, art. I, in corp. *Potest aliquid dici naturale dupliciter. Uno modo, quia totum est a natura. Alio modo, quia secundum aliquid est a natura, & secundum aliquid est ab exteriori principio,*

cip
in
lio
ex
in
par
pri
tus
nat
Sec
an
nat
lis
tot
tum
qui
inte
nus
sola
ind
fuer
X
do
age
nat
prin
etur
initi
ad i
LI, a

capio, sicut, cum aliquis sanatur per seipsum, tota sanitas est a natura, cum autem aliquis sanatur auxilio medicina, sanitas partim est a natura, partim ab exteriori principio. &c. Et paulo post: Sunt ergo in hominibus aliqui habitus naturales, tanquam partim a natura existentes, & partim ab exteriori principio. In apprehensivis potentia potest esse habitus naturalis, secundum inchoationem, & secundum naturam speciei, & secundum naturam individui. Secundum quidem naturam speciei, ex parte ipsius anime, sicut intellectus principiorum dicitur esse naturalis. Ex ipsa enim natura anime intellectus convenit homini, quod statim, cognito, quid est totum, & quid est pars, cognoscat, quod omne totum est majus sua parte. Sed, quid sit totum, & quid sit pars, cognoscere non potest, nisi per species intelligibiles, a phantasmatibus acceptas. Hæcenus Thomæ verba, quæ non possunt intelligi de sola potentia: secus enim omnis habitus, etiam industria & labore nostro comparatus, naturalis fuerit.

XXI. Ad reliquis objectiones eodem modo responderetur. Quod enim dicunt, si vis illa agendi una cum promptitudine & facilitate a natura tribuatur, nullam esse rationem, cur ibi principium agendi a potentia naturali distinctum ponatur, imo futurum esse, ut potentia ab initio tam facile actum exerceat, quam postea, ad id jamdudum respondit Thomas, 1, 11, quæst. 11, art. 1, ad 2, tamque accurate, ut nova respon-

sione non sit opus. Audiatur ergo, si placet, Magister, discipulos suos hac in parte castigans. *Ad secundum, inquit, dicendum, quod aliquid etiam naturaliter potest superaddi potentia, quod tamen ad ipsam potentiam pertinere non potest: sicut in angelis non potest pertinere ad ipsam potentiam intellectivam, quod sit per se cognoscitiva omnium, quia oporteret, quod esset actus omnium, quod solius DEI est. Id enim, quo aliquid cognoscitur, oportet esse actualem similitudinem ejus, quod cognoscitur. Unde sequeretur, si potentia angeli per se ipsam cognosceret omnia, quod esset similitudo & actus omnium. Unde oportet, quod superaddantur potentia intellectiva ipsius aliqua species intelligibiles, quæ sint similitudines rerum intellectarum, quia per participationem divine sapientie, & non per essentiam propriam possunt intellectus eorum esse actus ea, quæ intelligunt. Et sic patet, quod non omne id, quod pertinet ad habitum naturalem, potest ad potentiam pertinere. Quod igitur isti fieri non posse dicunt, & hic fieri debere asserit, & ita quidem, ut, nisi id esset, potentiam angelorum similitudinem & actum omnium esse, absurde secuturum, dicat. Neque dicere licet, omnes æque faciles esse in assentiendo principiis istis, si essent a natura, nam & ipsi Conimbr. paullo ante falsi sunt, nullum esse adeo manifestum principium, cuius veritas occasione aliqua latere nequeat, etiam communissima illa a quibusdam negata esse, contra quos Aristoteles, iv Metaph. disputet.* Ad.

Addunt & id, negari non posse, horum etiam principiorum terminos aliquando remisse, aut cum minori advertentia cognosci, unde multum juvare habitus ad facile assentiendum.

XXII. In altera ratione, ubi pergunt, si species non sunt innatæ, sed per sensus acquisitæ, sequi, nec habitus ipsos innatos esse, sed acquisitos, id vero dicimus, 1, non sequi, negatis speciebus, negari habitum ipsum. Non sequitur id, inquam, de notitia habituali; absentia specierum arguit quidem absentiam cognitionis actualis, non vero habitualis defectum, nam hæc etiam sine speciebus & phantasmatibus inesse potest. Porro & 2, dubitari potest, an nullæ species nobis sint innatæ: nam & Scaliger fatetur, cum anima nostra quasdam notitias connatas esse, easque a Philosopho vñ dici, & bruta ipsa suæ actionis principia connata habent: non sunt autem homines brutis deteriores.

XXIII. Quod porro dicunt, si species essent innatæ, fore, ut homo iis confestim utatur, cum velit; id de actuali non habituali notitia verum est, nam ad habitualement, si Paulo Soncinati, lib. vii Metaph, quæst. xi, credimus, satis est, si species sint in mente, etsi intellectio non fiat. Quemadmodum enim intellectus, ratio, & cætera, quæ naturaliter insunt, non statim operantur, ita & ista cognitio homini inesse potest, ut ut illa non statim sese exerat, sed demum, ubi ætas provehitur, aduetur. Quare

negato actu secundo, non illico negandus est primus. Nec magis urget alterum, si sint ingenitæ species, esse quoque ingenitos ipsos habitus scientiarum. Nam ipse Thomas, ubi supra, ad 3, agnoscit, naturam non æqualiter se habere ad cauſandas omnes diuerſitates habituum, cum quidam poſſint cauſari a natura, quidam non, & ideo non ſequi, ſi aliqui ſint naturales, omnes tales eſſe.

XXIV. Tandem, cum addunt, ſi anima intellectiua non acciperet ſpecies a ſenſibus, ſed aliunde, non eſſe, cur ſocietatem corporis aſſideret: nec enim dici poſſe, eam uniri ipſius corporis gratia, cum forma non ſit propter materiam, uniri igitur propriæ operationis gratia: quod ſi autem jam tum habeat ſpecies connatas, non uniri propter eaſdem, & operationem, ideoque non poſſe excuſari, quin debeat dici ex parte operationis fruſtra eſſe, id totum falſum eſt: nam & propter corpus unitur, & propter operationem animæ propriam. Propter corpus quidem, ut cum eo conſtituat totum compoſitum, tanquam perfectius quid partibus ſeorſim ſumptis; ſimiliter & propter operationem: nam, etſi quædam principia ſint connata, multa tamen adhuc reſtant, quarum cognitionem per ſenſus haurimus. Atque, hæc ita explicari poſſe, putamus, gratias habituri, ſi quis meliora attulerit.

QUÆST.